

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Grant Arthur Gochin,
atstovaujama advokato Roko Rudzinsko
A. Mickevičiaus g. 14-2
LT-08119 Vilnius

2020-02-11 Nr. 14R-
Į 2020-01-16

DĖL INFORMACIJOS PATEIKIMO

Atsakydami į Jūsų raštą informuojame, kad Jūsų reikalavimas panaikinti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – Centras) pažymą „Dėl Jono Noreikos (generolo Vėtros) veiklos antinaciniame pagrindyje negali būti įvykdytas dėl šių priežasčių.

Jūsų teiginiai, neva „*Istorinės pažymos teiginiai yra paremti tik kun. Jono Borevičiaus liudijimu ir LGGRTC prielaidomis*“, „*tyrimo metu nebuvo įvertintos aplinkybės, kuriomis buvo duoti šie parodymai*“, „*liudininkas galimai neatsimena nenaudingų epizodų asmeniui, kuriam grėsė išsiuntimas iš JAV*“, „*tai ideologinė ne istorinė pažyma*“ neatitinka tikrovės.

1. Centras savo 2019-12-17 pažymoje aiškiai nurodo, kad „kun. Jono Borevičiaus liudijimas, pasakytas prisiekus JAV teisme, patvirtina 2019 m. kovo 27 d. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro paskelbtus paaiškinimus dėl kaltinimų Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai“. Todėl ši pažyma yra tęstinis Centro dokumentas, išplaukiantis iš ankstesnių (2015 m., 2017 m. ir 2019-03-27) Centro pažymų apie Jono Noreikos veiklą ir tai nurodoma minėtuose Centro raštuose: 2019-03-27 rašte minima 2017 m. pažyma, o 2019-12-17 rašte minimi 2019-03-27 paaiškinimai. Naujuose savo raštuose paminėdamas ankstesnius, nagrinėjančius J. Noreikos veiklą, Centras nebekartoja tų pačių šaltinių ir argumentų. Jie yra vientiso ir nuoseklaus tyrimo rezultatas ir sudaro visumą. Centro raštus, susijusius su J. Noreikos veiklos tyrimu, vertino ir pasirašė tas pats asmuo – Centro gen. direktorė.

2. 2019-12-17 pažyma apie J. Noreikos veiklą buvo skirta visuomenei pranešti apie rastą labai svarbų kun. J. Borevičiaus liudijimą, kuris patvirtina ir papildo 2019-03-27 Centro rašte skelbtas išvadas: „būdamas Šiaulių apskrities viršininku J. Noreika buvo aktyvus pagrindinės antinacinės

lietuvių organizacijos „Lietuvių frontas“ dalyvis; Šiaulių antinacinės rezistencijos pagrindis, kuriam priklausė J. Noreika, aktyviai gelbėjo žydus. Žydus gelbėję šiauliečiai pasitikėjo J. Noreika, jį vertino labai teigiamai“.

3. Centras nemato pagrindo abejoti kun. J. Borevičiaus liudijimo teisingumu dėl šių aplinkybių:

a) Centras neturi patvirtintų faktų (Jūs jų taip pat nepateikiate), kad ekstradicijos bylose prieš lietuvius JAV, Didžiojoje Britanijoje gyvenantys lietuviai duodavo melagingus parodymus.

b) Centras neturi žinių, kad kun. J. Borevičius būtų kaltinamas dėl melagingų parodymų. Priešingai - kun. J. Borevičiaus gyvenimas, jo darbai, pasiaukojimas gelbėjant žydus leidžia jį laikyti doru žmogumi.

c) Kun. J. Borevičiaus liudijimas dėl J. Noreikos niekaip nesusijęs su A. Virkučio veikla ir negalėjo pagelbėti kaltinamajam A. Virkučiui. Šis liudijimas atsirado tik teismo dalyviams užduodant šalutinius klausimus, kuriais bandyta išsiaiškinti, ar tikrai kun. J. Borevičius buvo antinacinio pagrindžio dalyvis. Šiuo atžvilgiu kun. J. Borevičius niekaip negalėjo būti suinteresuotas sakyti netiesą.

d) Kun. J. Borevičiaus liudijimai apie jo vykdytą žydų gelbėjimą atitinka patvirtintus faktus. Visi paminėti žydų gelbėjimo grupės nariai yra apdovanoti už žydų gelbėjimą: kun. Adolfas Kleiba yra pripažintas Pasaulio teisuoliu, kun. Petras Dziegoraitis ir kun. Jonas Borevičius Lietuvos prezidentų yra apdovanoti už žydų gelbėjimą. Apie tai, kad kun. Borevičius gelbėjo žydus minima net sovietų leistoje knygoje „Ir be ginklo kariai“ ir šią knygą teismo metu kun. J. Borevičius pateikė kaip įrodymą apie jo dalyvavimą gelbėjant Šiaulių žydus. Kun. J. Borevičiaus paliudyti konspiracijos metodai atitinka antinacinės organizacijos „Lietuvių frontas“ taikytus konspiracinius metodus, o J. Noreika buvo šios organizacijos lyderis Šiaulių apskrityje.

e) Kun. J. Borevičiaus liudijimas apie Šiaulių kalėjimo administracijos (kalėjimo viršininkas buvo kaltinamasis A. Virkutis) elgesį su kaliniais atitinka kalėjimo kapeliono Vlodo Požėlos parodymus KGB tardytojams. Iš kun. V. Požėlos parodymų akivaizdu, kad A. Virkutis netrukdė V. Požėlai aktyviai padėti kaliniams: atvežti papildomų maisto produktų, perduoti artimųjų laiškus ar net skirti geresnes kameras (KGB tardytojai stebėjosi: „Jūs organizuodavote atvirą pagalbą kaliniams ir dėl to prieš jus nesiėmė jokių represijų?“) Centras neturi pagrindo nepasitikėti šiais kun. Vlodo Požėlos parodymais, nes jis pripažintas Pasaulio teisuoliu, jo gelbėjimo veiklą patvirtino žydai, sovietiniai aktyvistai, kiti buvę Šiaulių kalėjimo kaliniai.

f) Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus surinktoje medžiagoje apie kun. J. Borevičių teigiama: „Kartu su kitais Šiaulių kunigais jėzuitais J. Borevičius įsitraukė į žydų gelbėjimą: parūpindavo besislapstantiems dokumentus, ieškodavo slapstymo vietų ir patikimų žmonių, kurie sutiktų priglausti persekiojamus žydus ir gelbėti žydų vaikus. Kunigas Jonas Borevičius palaikė

ryšį su kitais žinomais šiauliškiais: Domu ir Sofija Jasaičiais...”
(<http://www.jmuseum.lt/lt/zuvanciuju-gelbejimo-kryziaus-iteikimo-ceremonijos/i/268/apdovanojimo-ceremonijos-bukletas-gyvenima-dovanojusios-sirdys/>).

Centro turima medžiaga rodo, kad Domas Jasaitis palaikė artimą ryšį ne tik su kun. J. Borevičiumi, bet ir su Jonu Noreika.

Visa ši informacija nesuteikia pagrindo abejoti kun. J. Borevičiaus liudijimu, kad žydų gelbėjimo veiklai jį paskatino Šiaulių apskrities antinacinio pagrindžio vadas Jonas Noreika.

Kadangi Jūs savo teiginius paremiate Lietuvos istorijos instituto direktoriaus Alvydo Nikžentačio nuomone, atkreiptinas dėmesys, kad jo istorinių tyrimų laikotarpis yra ne XX amžius.

Jūsų teiginys, kad cituojamo teksto trumpinimas ir laužtinių skliaustų naudojimas (šis metodas dažnai naudojamas istorijos mokslo darbuose) yra neva „neteisėtas D. Jasaičio liudijimo ir enciklopedijos teksto iškraipymas, pagrindžio vado statuso pritempimas J. Noreikai bei visuomenės dezinformacija“ neatitinka tikrovės. Nesutrumpintas Bostone leistos „Lietuvių enciklopedijos“, tekstas yra toks: „J. Noreika 1941 m. Lietuvos laikinosios vyriausybės buvo paskirtas Šiaulių aps. viršininku. Eidamas šias pareigas susirijo su pagrindžiu ir griežtai gynė krašto reikalus prieš okupantus. 1943 m. po propagandinės kelionės į Vokietiją išspausdino lietuviškoje spaudoje straipsnį „Šių dienų Vokietija“, kuris buvo gan nepalankus nacių režimui“.

Jūsų teiginys, neva „ankstesnėje [Centro] pažymoje dėl Jono Noreikos veiklos, A. Pakalniškio liudijimas buvo atmestas kaip nemoksliškas, remiantis tuo, kad A. Pakalniškis ankstesnėje knygos versijoje tiesiogiai neįvardijo Jono Noreikos, vadindamas jį vadu“ neatitinka tikrovės. 2017 m. Centro pažymoje rašoma, kad A. Pakalniškio prisiminimuose pateiktus teiginius paneigia minėtų įvykių aplinkybės: kiti šių įvykių dalyvių liudijimai, istoriniai dokumentai bei nacių okupacinės sistemos istoriniai tyrimai.

Jūsų teiginys, kad „Centro pažymoje nurodoma, kad „Iki Žagarės geto likvidavimo J. Noreika nesuprato, kad getai yra vienas iš Holokausto etapų“ tokia išvada yra daroma remiantis nemoksliškai atrinktais šaltiniais SS bigadenfriurerio W. Stahleckerio paaiškinimais duotais Himleriui dėl 1941 m. pogromų Lietuvoje ir J. Urbaičio ginamąją kalbą išsakyta NKVD tardytojams 1944 m. baudžiamojoje byloj“ neatitinka tikrovės. 2019-03-27 ir 2019-12-17 Centro pažymose ši išvada taip pat paremta Lietuvos žydų bendruomenės atstovo, Vilniaus geto tyrėjo Iljos Lemperto išvadamis, Šiaulių apygardos komisaro, vieno iš Žagarės ir Šiaulių getų iniciatorių ir organizatorių Hanso Geweckes filmuotais prisiminimais, kurie saugomi JAV Holokausto memorialiniame muziejuje Vašingtone, taip pat faktų, kad 1969 m. Liubeko (Vokietija) teismas atmetė H. Geweckei ir jo pavaduotojui Evaldui Bubui pateiktus kaltinimus dėl dalyvavimo Holokauste; E. Bubas (kurį Domas Jasaitis savo prisiminimuose apibūdina kaip „rafinuotai žiaurų, atsakingą už Jono Noreikos, didelio patrioto ir rezistentą, suėmimą 1943 m. kovo mėn. ir išvežimą į Štuthofą.“) buvo visiškai išteisintas, o H.

Gewecke nuteistas puspenktų metų kalėti už tai, kad jo nurodymu Šiaulių gete buvo pakartas B. Mazoveckis. 1970 m. balandžio 27 d. Oldenburgo žemės teismas išteisino ir Šiaulių koncentracijos stovyklos (1943 m. Šiaulių getas buvo paverstas koncentracijos stovykla) viršininką Hermaną Schleefą.

Centras nesutinka su Jūsų nuomone, kad tokia Centro išvada neva yra „Holokausto neigimas“, nes Centras niekada neneigė Holokausto. Centras negirdėjo, kad panašius kaltinimus būtumėte pateikę Vokietijai, nors, kaip minėta, Vokietijos teismai yra išteisinę Šiaulių geto ir Šiaulių koncentracijos stovyklos tiesioginius steigėjus ir vadovus.

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė